

Lukivaikeudet ovat myös puheterapeuttien asia

6.3.2020 vietetään Euroopan puheterapiapäivää, jonka tämänvuotisena teemana ovat lukivaikeudet.

Kirjoitettu kieli on läsnä kaikkialla, sen avulla toimimme arkielämässä. Koulutehtävien omatoiminen tekeminen, tietojen etsiminen teksteistä, sanavaraston kartuttaminen ja uuden oppiminen lukemalla, tv:n tekstien nopea seuraaminen, kirjoitettujen viestien vastaanottaminen ja lähettäminen ovat itsestäänselvyyksiä sujuvasti lukevalle ja kirjoittavalle ihmiselle.

Lukemisen ja kirjoittamisen häiriöt, joista Suomessa käytetään usein käsitettä lukivaikeus, ovat yleisimpiä oppimisvaikeuksia. Suomen kielen kirjoitusjärjestelmä on äännekirjainvastaavuudeltaan erittäin selkeä, mutta noin kymmenellä prosentilla lapsista on todettavissa vaikeuksia lukemaan oppimisessa. Noin kahdella prosentilla heistä nämä ongelmat ovat vaikea-asteisia. Lukivaikeus on kehityksellinen vaikeus, joka on havaittavissa lapsuusiässä. Osa vaikeuksista on sitkeitä ja pysyviä, niin että ne hankaloittavat kirjallisista tehtävistä suoriutumista vielä aikuisenakin. Samalla ne voivat vaikeuttaa opiskelusta ja myöhemmin työtehtävistä selviytymistä.

Lukemisen ja kirjoittamisen häiriöt ilmenevät virheinä luettavien sanojen tarkassa tunnistamisessa, sanojen ja tekstin lukemisen hitautena sekä oikeinkirjoituksen taidoissa. Kirjoittamiseen voi liittyä vaikeutta muodostaa lauserakenteita ja ilmaista ajatuksia kirjallisessa muodossa. Luetun ymmärtämisen vaikeudet voivat olla seurausta teknisen lukutaidon työläydestä tai ne voivat yhdistyä laajempiin kielellisiin vaikeuksiin. Äidinkielessä ilmenevät lukivaikeudet hankaloittavat yleensä myös vieraiden kielten oppimista.

Osaan lukivaikeuksista yhdistyy samanaikaisia muita kehityksellisiä ongelmia, jolloin häiriön oirekuva on yleensä vaikeampi. Tavallisimpia samanaikaisia vaikeuksia ovat kehitykselliset kielihäiriöt, aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriöt, laskemiskyvyn häiriöt sekä motorisen koordinaation häiriöt.

Lukivaikeuksien taustalla on havaittu olevan poikkeavuuksia äänneiden- ja sanantunnistamiseen liittyvissä aivojen rakenteissa ja tiedon käsittelyssä. Aivojen rakenteelliset ja toiminnalliset erot yhdistyvät lukivaikeudessa usein perinnöllisiin tekijöihin. Jos vanhemmalla on lukivaikeus, sama ongelma on havaittavissa 30–60 prosentilla lapsista.

Luki-taitojen perusta kehittyy ennen kouluikää. Puheen kehityksen viivästyminen ja pitkään jatkuva epäselvyys, vaikeudet puheen ymmärtämisessä ja lauseiden muodostamisessa, sanavaraston hidas karttumisen sekä nimeämisen vaikeudet ovat riskitekijöitä, jotka on tärkeää havaita jo varhaislapsuudessa. Erityisen tärkeää näihin vaikeuksiin puuttuminen on silloin, kun lapsen suvussa on todettu lukivaikeuksia.

Puheterapia on kuntoutusmuoto, jonka avulla voidaan kehittää myös lukemaan ja kirjoittamaan oppimisen valmiuksia ennen koulunkäynnin aloitusta. Samalla voidaan lievittää myöhempien lukivaikeuksien riskiä. Koulussa tukitoimet tulee käynnistää heti ensimmäisen luokan alussa. Perustaitojen harjoittelussa tarvitaan sitkeätä ja pitkäkestoista tukea. Koulun erityisopetus ja muut tukikeinot eivät aina riitä. Osa lukihäiriöisistä tarvitsee koulun ulkopuolisia tutkimuksia ja terapiaa, erityisesti silloin kun ongelmat ovat vaikea-asteisia ja niihin liittyy samanaikaisia muita kehityksellisiä häiriöitä.

Puheterapiakuntoutuksen avulla voidaan vahvistaa lukivaikeuden kannalta keskeisiä kielellisiä taitoja ja harjoitella kompensoivia keinoja, joiden avulla opiskeleminen ja arjen lukemistilanteista selviytyminen on mahdollista. Puheterapialla voidaan myös tukea kirjoitetun kielen taitojen kehittymistä ja samalla lievittää vaikeisiin lukemisen ja kirjoittamisen häiriöihin usein liittyviä opiskelumotivaatio- ja itsetunto-ongelmia. Puheterapeutit ovat kielellisen kuntoutuksen ja terapiatyön ammattilaisia myös lukivaikeuksien kohdalla.

Marja-Liisa Ponsila

erikoispuheterapeutti, neurologiset häiriöt, FL

marja-liisa.ponsila@pp6.inet.fi